

Dr Duško Bjelica,

Crnogorska sportska akademija, Podgorica

SPORT U XXI VIJEKU

Sport je djelatnost od javnog interesa i zajedno sa fizičkim vaspitanjem, rekreacijom i graničnom oblasti kineziterapijom čini ukupnu strukturu fizičke kulture. Može se tretirati kao dječiji, omladinski, studentski; rekreativni, odnosno kao kvalitetni sport i vrhunsko sportsko stvaralaštvo, čemu se najviše teži u profesionalnom sportu. Naravno ne zaboravljajući da se treba posvetiti najveća pažnja dječijem i omladinskom, pored ostalog i zbog razvoja vrhunskog sporta.

Nijedno područje ljudske djelatnosti, pa ni sport, nemoguće je zamisliti bez nauke i prakse na kojoj bi bila zasnovana ta nauka. Problemi današnjeg sporta su različiti i višestruki. Ubrzan razvoj nauke i tehnike posljednjih godina uslovio je promjene u svim društvenim sferama na globalnom planu, pa tako i u sportu. Danas se djeca organizovano uče sportu već u sedmoj godini.

U sportu, čovjek ima želju i pokušava da savlada i nemoguće, naravno uz različite motivacione faktore. Pored toga što je sport sve više i profesija, na njega treba gledati kao na obrazovnu i naučnu disciplinu. Sportsko majstorstvo uslovljeno je čitavim nizom faktora među kojima se značajno izdvajaju morfološke karakteristike sportista, motoričke sposobnosti, tehničko-taktička pripremljenost, psihosocijalni status, iskustvo i slično. Svoju široku primjenu u sportu našao je i fitness kao nova, veoma česta pojava. Sportske aktivnosti i takmičenja obavljaju se svuda: u vazduhu, na parketu, betonu, na zemlji, na snijegu i ledu, na vodi i u njoj.

Osnovni cilj u sportu je postići rezultat koji predstavlja vrhunsko sportsko dostignuće mjerljivo i uporedivo u svjetskim okvirima a njegovi osnovni oblici pojavljivanja su trening i takmičenje. Rezultati su promjenljivi, dostignuća se stalno uvećavaju, i se sve stalno mijenja. Pored toga treba posebno insistirati na poboljšanju pravila igre i kvalitetu suđenja, kako bi stvarno pobjednici bili oni najbolji.

Primjera radi, prethodnog mjeseca, novu stranicu istorije otvorili su osmerci **Oksforda** i Kembridža na jubilarnoj 150-toj trci. Prvi put poslije sudara veslima, trka je vožena do kraja, skoro 7 kilometara a kroz cilj je prvi prošao osmerac **Kembridža**, čak tri dužine šamca ispred velikog rivala. Slična situacija desila se i prije tri godine, kada je trka poslije sudara ponovljena. Ovoga puta Oksford je uložio prigovor kada je sve bilo završeno, ali ga glavni sudija nije uvažio. Tako je **Kembridž** u ukupnom skoru poveo 78:71 jer je 1877. godine trka završena neriješeno. Primjer nije slučajna. U najvećoj sportskoj atrakciji razvijene Velike Britanije dva elitna univerziteta se takmiče tradicionalno veslajući osmerce, a na našim univerzitetima nema ni redovne nastave fizičkog vaspitanja. Možda u prilog prethodnoj tvrdnji treba istaći da su prije dvije nedjelje na univerzitetskom prvenstvu SAD na bazenu **Ist Medou** u Njujorku **Jan Kroker** student „Teksasa” i **Piter Maršal** student „Stendford” univerziteta postigli nove svjetske rekorde u plivanju. Dakle, sport je na njihovim univerzitetima stekao „prva građanstva”.

Poznato načelo modernih olimpijskih igara „**CITUS. ALITUS. FORTIUS**” („brže, više, snažnije”) dovoljno govori da je sport djelatnost najsposobnijih i najspremnijih pojedinaca. Sport je postao veliki pokret u svijetu, podesan za sve, a njegova uloga za mir je nemjerljiva. Krajem marta, tradicionalno, olimpijska baklja je krenula na put širom planete. Putešestvije će trajati sve do početka olimpijade, prije nego što 13. avgusta paljenjem plamena počnu 28. OI u Atini, a dotle će preći 78. 000 kilometara kroz 27 zemalja, uključujući po prvi put Afriku i Južnu Ameriku.

Mnoge državne diplomatije sprovode programe kroz sport, koji je postao nadnacionalna djelatnost jer van društva sport ne postoji. On je odavno prestao biti samo sport, odnosno to je industrija 21. vijeka. Profitabilan je posredno ili neposredno jer je značajan društveni podsistem i javno njegovo dobro.

Kada je u borbi vrijednoj 2, 5 milona dolara **Džo Frejzer** 1971. godine savladao **Muhameda Alija** u njujorškom *Medison Skver Gardenu*, niko nije ni pomišljao da će se fudbaler **Dejvid Bekam** 2004. godine na svjetskom tržištu mjeriti sa 200 milona evra. Marketinška ikona kraljice sportova, američka sprinterka **Gejl Divers**, reklamama zadivljuje svijet.

U šampionatu formule 1 vozi se 18 velikih trka za nagradu 4 kontinenta i 14 država, gdje pored nadmetanja ekipa, konstruktora i njihovih zvijezda, posebno je zanimljiv *rat guma* između **Mišelina** i **Bridžstona**, jer od deset

timova čak 4 koriste japanske pneumatike, ali su francuzi mnogo napredovali i učinili globalni rat. Ili na početku takmičenja u **NBA** ligi cijene ulaznica su bile 2-3, a sada 200 ili 300 dolara. Komesar **Dejvid Štern** je uvidio da su godišnji prihodi opali za 6% pa je preko saradnika poručio klubovima da pokušaju sa prvim, unikatnim. Kada su probali sve **NBA** klubovi su se vratili starim dresovima, ulaznicama, trakama i na taj način napunili kase.

Muzej na velelepnom stadionu **Kamp Nou** u Barseloni posjeti oko 2 miliona ljudi a sportske se uspomene i trofeji stavljaju u službu proizvodnje novca. Trka najboljih galopera svijeta na čuvenom **Nad Al Šiba** hipodromu u Dubaiju, pobjedniku za prvu nagradu pripada iznos od fantastičnih šest miliona dolara, a **Tojota** je spremna da isplati 60 miliona funti **Ralfu Šumaheru** za potpis petogodišnjeg ugovora.

Sportska medicina, proučava i objašnjava mnoge biološko-fiziološke zakonitosti trenažnog procesa pa se mora ostvariti prisna saradnja trenera, ljekara i psihologa. Na žalost, većina trenera nedovoljno to čini. Oni je uglavnom, smatraju dijelom opšte medicine, interesantne za sport samo onda kada treba da pomogne u sprovođenju obaveznih sistematskih pregleda ili u slučaju pružanja neposredne pomoći kod povređivanja. Dijagnozu funkcionalnih sposobnosti i higijenu sporta, malo poznaju. Ipak, ova saznanja bi ih dovela do niza korisnih preporuka za lakše upravljanje trenažnim radom u sportu, ali i smanjila broj povreda kod sportista i možda spriječila veće nezgode. Jer, primjera radi, najbolji golman Gvatemale **Deni Ortiz**, najnovija je fudbalska tragedija i nastavak crnog niza svjetskog fudbala, koji je evo na početku 2004. godine odnio 4 života. Prije **Ortiza**, stradao je **Mikloš Feher**, Mađar iz **Benfike**, tokom utakmice sa **Gimaraešom** od srčanog udara, zatim je na treningu umro tridesetogodišnji švedski fudbaler koji je igrao u jednom četvrtoligašu pa 14-togodišnji dječak iz Francuske koji je preminuo na utakmici mlađih kategorija. Treba li podsjećati na nedavnu smrt i Kamerunca **Marka Vivijana Foea**, koji je preminuo na utakmici Kupa Konfederacija, protiv Kolumbije. Nije izdržalo ni srce **Marka Pantanija**, legende biciklizma koji je često isticao da je protiv njega posljednjih godina vođena hajka zbog dopingovanja. Problemi sa dopingom su mu uništili karijeru a on više nikad nije bio isti. Ali, sport se sve više uključuje u tu borbu za očuvanje zdravlja sportista.

Međunarodna federacija dizača tegova želi da stane na put dopinga u jednom od najstarijih olimpijskih sportova. Bugarin **Galabin Bojevski**, olimpijski šampion iz Sidneja, zaradio je osmogodišnju suspenziju i tako prak-

tično završio karijeru. Slično je prošla i Kineskinja **Šičun Šan**, čudo od djeteta, koja je u Vankuveru oborila tri planetarna rekorda.

Da čovjek uvijek može više i bolje i da se nikada ne zna gdje je granica, govori rezultat Ruskinje **Jelene Išimbajeve**, koja je svjetska rekorderka na otvorenom u skoku s motkom (4, 82 m), kao i u dvorani (4, 83 m). I dalje je vlasnica najboljeg rezultata u juniorskoj konkurenciji (4, 47). Za divljenje su rezultati atletičarke **Mutole**, i td. To potvrđuje tezu da je novo vrijeme i da su novi odnosi u sportu jer se i žene, kao i muškarci, uporedo sa njima takmiče u svim sportovima. Legendarna **Šejn Guld** (1947), osvajač tri zlatne medalje na Olimpijskim igrama u Minhenu prije 32 godine, protekle nedjelje u Sidneju okupila je najbolje mlade plivače Australije i sa njima se nadmetala u bazenu baterflaj stilom, dokazavši da i stariji sportisti mogu biti uspješni.

Iz godine u godinu se javljaju novi sportovi. Individualni i kolektivni oblici sporta, sportske discipline i sportska takmičenja. Iz jednog sporta se formira jedan ili više novih što je najčešća praksa u boriličakim vještinama. Isti je slučaj i sa takmičenjima za koja se popularno kaže da nemaju kraja. Olimpijske igre, svjetska i kontinentalna prvenstva i kupovi, kupovi konfederacija, regionalna takmičenja, interkontinentalna, kup nacija, lige šampiona, regionalne lige, lige pobjednika kupova, prvenstva gradova, nacionalna i kup takmičenja, mitinzi; kolektivna, individualna, reprezentativna, klupska, po kategorijama. Sve to sportu daje nove kvalitete koji se moraju uvažavati, ali nas više i obavezuju.

Sport i kao igra i kao takmičenje zahtijeva istovremeno i veoma intenzivno intelektualno, emocionalno i voljno angažovanje, naravno praćeno drugim karakterističnostima.

Intenzivno razvijanje područja informatike očitavalo se i u razvoju računara i moćnih softverskih paketa postavljajući nove zahtjeve u svakoj naučnoj i stručnoj djelatnosti pa i sportu. Informatika igra važnu ulogu za praćenje, analiziranje i statističko obrađivanje rezultata efekata trenaznog rada i takmičarskih rezultata, pa matematički metodi nalaze sve češću primjenu u sportu. Takođe, naučnici tvrde da bez metodologije i statistike kao metodologije svih metodologija ne može se zamisliti današnji i sutrašnji sport, proces treninga, proces transformacije, tok bilo kakvog sportskog nadmetanja, amaterskog i/ili profesionalnog jer stručni i drugi kadrovi moraju biti besprekorno osposobljeni i potpuno spremni da uspješno sprovedu sve procese koji vode do vrha.

Od svih uticaja na kvalitet sporta, kao masovnog i razvijenog područja ljudskog stvaralaštva a posebno vrhunskog, jedan od glavnih i odlučujućih faktora je svakako i u prvom redu stručni rad a njegov glavni protagonist stručnjak. U tom pravcu se ne smije podleći improvizaciji već istrajavati na inovacijama i savremenom pristupu. Od njega zavisi specijalna radna sposobnost takmičara. Stručnjak prije svega u različitim vidovima sporta mora voditi računa u realizaciji programa optimizacije treninga.

Vrhunska takmičenja u sportu se ispoljavaju kroz velike spektakle, a za velike spektakle trebaju vrhunski stručnjaci i vrhunski takmičari sa univerzalnim sposobnostima u planetarnim razmjerama.

Nacionalni ponos se ogleda u nacionalnoj svijesti, nacionalnim osjećanjima, poštovanju sportske tradicije i savremenih dostignuća u sportu. Vrhunski sportski rezultati svuda u svijetu imaju sve sličniju proizvodnu cijenu pa se stoga moraju povećavati ulaganja u sport i tako podići opšti nivo uslova uspješnosti, koje realizuju timovi stručnjaka istraživača i naučnih radnika.

Mnogi državnici i moćni političari danas se sve više okreću sportu, tom fenomenu koji je ušao u sve pore društva. Sjetimo se predizborne kampanje ruskog predsjednika **Putina**. Isto tako svima nam je poznato da je Engleska kolijevka fudbala. Međutim u istoriji Engleske kralj **Henri Osmi** (rođen 1491.) ostao je poznat i po piću, raskošnim lovom, brojnim ženidbama i raskidu sa vatikanskom katoličkom crkvom, ali naučnici sada tvrde da je bio i fudbaler, da je igrao tenis i rvaio se sa najpoznatijim rvačima toga doba.

Marko Vilmots (35) kapiten belgijske reprezentacije, nedavno je izabran ispred jedne političke partije za senatora u nacionalnom Parlamentu. U vrhovima prosvjete nijesu bili oduševljeni kad je nastavu fizičkog vaspitanja u osnovnim školama nazvao „loše organizovanom i neproaktivnom” uz komentare da se tamo loše radi, a podaci govore da svaki četvrti srednjoškolac pati od tjelesnih mana. Rekao je da budućnost Belgije počiva na nesigurnim nogama i da su obavezni da nađu rješenje, da takozvana građanska pozicija u sportu, zaživi u društvenom interesu. Javno je rekao da ukoliko reforma ne bude prihvaćena, ili ako se loše sprovodi, podnijeće ostavku. Zato je dobio najveće poene u zemlji među mlađom populacijom. I od starijih naravno.

Sport se u 21. vijeku karakteriše, između ostalog i u sljedećem:

- i dalje će ostati i biti osnovna pokretačka snaga mladosti
- nastaviće se sa snižavanjem granica početaka bavljenjem sportom

- sve će se više komercijalizovati a profesionalni odnosi u njemu preovlađivati (što treba imati u vidu pa taj segment će sve više dominirati uz visoki nivo korišćenja tehnike i savremenih računara)
- sve više će sport bivati ekonomska kategorija
- veća će se pažnja posvećivati dječijem, omladinskom i studentskom sportu, kao osnova za kvalitetni-vrhunski sport, time i profesionalni
- najezda nedozvoljenih stimulativnih sredstava biće sve izraženija pa se medicina, struka i nauka moraju „dobro umiješati”.

Želja nam je da se i mi čujemo, da saopštimo i ukažemo na probleme i nedostatke, ali i na ogromne zahtjeve sporta u 21. vijeku.

Mislim da će ove poruke, uz sve one koje Vi iznesete i na njih u ovom trodnevnom radu ukažete biti prezentirane našoj sportskoj, kulturnoj i drugoj javnosti.

LITERATURA

1. Bjelica, D.: Godina novih šampiona, Podgorica, 2003.
2. Bjelica, D.: Godina Uspona, Podgorica, 2002.
3. Ahmetović Z.: Osnovi sportskog treninga, Beograd, 1998.
4. Zbornik radova: Transformacija i privatizacija u sportu, Podgorica, 2002.

